

Lekfolk i media

En analyse av lekfolkskonferansen 2001 "Stamceller - mirakelkur eller etisk minefelt?"

Lekfolk i media

En analyse av lekfolkskonferansen 2001 "Stamceller - mirakelkur eller etisk minefelt?"

ISBN XXX

Utgitt: Oslo, desember 2005

Omslag: Enzo Finger Design AS

Trykk:

Copyright © Teknologirådet

Elektronisk publisert på: www.teknologiradet.no

Innholdsfortegnelse	side
Forord	8
Sammendrag	9
Kapittel 1 Mediedekningen av lekfolkskonferansen 2001	10
1.1 <i>Hvorfor spørre lekfolk om råd i teknologispørsmål?</i>	10
1.1.1 <i>Hvem var lekfolkene?</i>	10
1.1.2 <i>Konferansen</i>	11
1.2 <i>Hvorfor se på mediedekningen?</i>	11
1.3 <i>Problemstilling</i>	12
1.4 <i>Rapportens struktur</i>	12
Kapittel 2 Hvor stor var mediedekningen?	13
2.1 <i>Empirisk grunnlag</i>	13
2.2 <i>Spredning av mediedekningen over tid</i>	14
2.3 <i>Nådde debatten de brede lag av befolkningen?</i>	15
2.4 <i>Hvor stor var egentlig dekningen av lekfolkskonferansen?</i>	15
Kapittel 3 Innholdsanalyse av mediedekningen	17
3.1 <i>Hva ble det skrevet om?</i>	17
3.1.1 <i>Reportasjer og nyhetsartikler</i>	17
3.1.2 <i>Meningsjournalistikk</i>	17
3.1.3 <i>VG, Dagbladet og Aftenpostens morgenutgave</i>	19
3.1.4 <i>Tidsskrifter og byråmeldinger</i>	20
3.2 <i>Tv-dekningen av lekfolkskonferansen</i>	21
3.2.1 <i>Nyhetsopplesningene og reportasjer</i>	21
3.2.2 <i>Debattprogrammer</i>	22
3.2.3 <i>Populærvitenskapelige programmer</i>	22
3.2.4 <i>Interaktiv deltakelse?</i>	22
3.2.5 <i>Hovedtrekk i TV-dekningen</i>	23
3.3 <i>Radiodekningen av lekfolkskonferansen</i>	23
Kapittel 4 Mediedekningen fire måneder etter.	25
4.1 <i>Generelt fokus i media fra desember til mars</i>	25
Kapittel 5 Arrangørens innvirkning på mediedekningen	26
5.1 <i>Pressemeldingens betydning</i>	26
Kapittel 6 Hovedtrekk ved mediedekningen av Lekfolkskonferansen 2001	28
6.1 <i>Media som informasjonskanal</i>	28
6.1.1 <i>Formidling av temaet stamceller og terapeutisk kloning</i>	28
6.1.2 <i>Formidling av lekfolkskonseptet</i>	29
6.2 <i>Media som forum for debatt</i>	30
Litteratur	32
Appendiks:	33
<i>Liste over presseoppslag</i>	33
<i>SMS-meldinger under TV2s debatt i programmet Tabloid</i>	36
<i>Spørsmål fra seerne av Schrødingers Katt</i>	37

Deltakerne i lekfolkspanelet
Deltakerne i ekspertpanelet

38
38

Forord

Teknologirådet har som oppgave å gi innspill til Stortinget og regjeringen i viktige teknologispørsmål, samt å fremme offentlig debatt.

Stamceller og kloning er naturlige temaer i så måte. Stamceller skiller seg fra andre cellyper ved at de kan fornye seg selv og ved at de kan utvikles til en hvilken som helst annen celle i kroppen. Stamcelleforskningen åpner slik for muligheten til å produsere spesialiserte celler som medisin for pasienter. For eksempel kan en pasient med et skadet hjerte få satt inn nye hjertemuskelceller. Det samme kan man i teorien gjøre med alle slags celler i menneskekroppen: muskelceller, insulinproduserende celler, nerveceller, hudceller etc. I prinsippet kan stamceller dermed bli en kur for mange sykdommer som vi i dag ikke har fullgode botemidler mot.

Det som har gjort denne forskningen så omdiskutert er kildene til stamceller. Disse inkluderer befruktete eggceller og klonede celler. Vi står som samfunn derfor overfor utfordringer som disse: Er det riktig å tillate kloning i enkelte tilfeller? Er bruk av befruktete eggceller veien å gå for å hjelpe alvorlig syke?

Her finnes det få fasitsvar. Teknologirådet og Bioteknologinemnda inviterte derfor til lekfolkskonferansen "Stamceller – mirakelkur eller etisk minefelt?" høsten 2001, hvor en gruppe på 15 ikke-eksperter fra hele landet, av begge kjønn, med ulik alder og sosial og yrkesmessig bakgrunn utarbeidet sitt innspill til politikerne.

Det innspillet som lekfolkspanelet leverte til Helseministeren og Sosialkomiteen var ikke ment å komme i stedet for eksperters eller interessegruppers meninger, men skulle gi også ikke-organiserte samfunnsborgere en mulighet til å delta i debatten. Like viktig som panelets deltakelse og konkrete råd var signaleffekten om at spørsmål om stamceller og kloning er av allmenn interesse og kan diskuteres av andre enn de på innsiden.

I denne sammenhengen var mediedekningen svært viktig. Fikk lekfolkskonferansen en slik signaleffekt? Og bidro den til samfunnsdebatten om stamceller og kloning? Media fungerte både som en informasjonskanal ut til befolkningen, og et mulig forum for offentlig debatt. Å se på mediedekningen vil derfor være et ledd i å vurdere virkningen av denne typen konferanser.

Prosjektleder i Teknologirådet cand. polit. Anne Lise Jørgensen har vært ansvarlig for denne rapporten. Mesteparten av analysearbeidet ble gjort våren 2002, og konklusjonene ble publisert i lekfolkskonferansens sluttrapport fra dette året. Som et ledd i Teknologirådets formidling og evaluering av metoder for teknologivurdering, har vi har valgt å tilrettelegge hele materialet for publikasjon. Vi tror denne typen dokumentasjon vil være til nytte for alle miljøer som jobber med teknologivurdering, medvirkning eller offentlig debatt.

Tore Tennøe

Sekretariatsleder, Teknologirådet

Sammendrag

23. til 26. november 2001 arrangerte Bioteknologinemnda og Teknologirådet den fjerde lekfolkskonferansen i Norge. Et panel av 15 vanlige borgere – eller lekfolk – var samlet i Oslo for å arbeide med spørsmål omkring forskning på stamceller og terapeutisk kloning, og etiske dilemmaer tilknyttet dette.

Lekfolkskonferansen fikk stor oppmerksomhet og var en prioritert nyhet i media. Det ble registrert en markant økning i antall oppslag om lekfolkskonferanser og forskning på stamceller og terapeutisk kloning i forbindelse med konferansen. Totalt var det 198 oppslag i presse, radio og tv. En beregning fra medieovervåkningsselskapet Observer viste at 39 millioner lesere, seere og lyttere ble nådd med nyheter om konferansens tema.

En av arrangørenes målsetninger var å skape en bred og offentlig debatt om forskning på stamceller og terapeutisk kloning. En god mediedekning av konferansen er derfor én indikasjon på et vellykket arrangement. Men hva slags dekning var det? Hva ble det fokusert på? Hvem deltok i den offentlige debatten? Hvordan ble lekfolkenes råd mottatt og omtalt? Og ble det en bedre dekning av temaet enn man kan forvente uten en lekfolkskonferanse?

Denne rapporten ser på omfanget og innholdet av det som ble publisert i trykte medier, tv og radio rett før, under og fire måneder etter konferansen. Analysen viser at lekfolkskonferansen har hatt innflytelse på debatten. Dette først og fremst fordi den har satt temaet på dagsordenen, og har bidratt til å gjøre feltet aktuelt i mediene. Samtidig samlet konferansen en rekke sentrale aktører på ett sted. Både lekfolk og et bredt sammensatt ekspertpanel – som bla. inkluderte stamcelleforskere, filosofer, en teolog, og en pasient – deltok på konferansen, noe som gjorde det enkelt for journalistene å få uttalelser fra flere ulike ståsteder.

Lekfolkskonferansen fikk positiv omtale i media. Lekfolkenes konklusjoner fikk plass i nyhetsbildet, og lekfolkene ble referert og omtalt på en måte som viser at de ble oppfattet som relevante og legitime aktører i debatten omkring stamceller og terapeutisk kloning.

Media fungerte både som en informasjonskanal og som et forum for debatt om stamceller. Debatten i media hadde en bredere sammensetning enn det som er vanlig for denne typen teknologiske spørsmål. En rekke ulike fagfolk, politikere, interessegrupper og lekfolk ble intervjuet eller har kommet med kommentarer i debatten. Pressedekningen viser samtidig at media hadde et noe tradisjonelt fokus når det gjaldt utvalg av eksperter: Selve lekfolkskonferansen hadde et bredere spekter enn mediebildet viser.

Mens fokuset på konferansen hovedsaklig var lagt på etiske, juridiske og faglige aspekter, fokuserte media mer på det etiske og politiske ved temaet. Ved at stamceller og terapeutisk kloning fikk plass i nyhetene, kan det likevel antas at det både var mer og bedre informasjon om temaet enn det ville vært uten en slik lekfolkskonferanse i den aktuelle perioden.

Kapittel 1 Mediedekningen av lekfolkskonferansen 2001

1.1 Hvorfor spørre lekfolk om råd i teknologispørsmål?

En lekfolkskonferanse er ment som et bidrag til å redusere “det demokratiske underskuddet” som ofte preger teknologispørsmål. Konferanseformen sørger for at vanlige folk ikke bare slipper til, den gir lekfolkene kontroll over utformingen av hele konferansen: De formulerer selv spørsmålene og bestemmer hvilke typer eksperter som skal inviteres for å besvare dem.

Formålene er flere: Foruten å skape en bred og offentlig debatt om ny teknologi, skal lekfolkspanelet gi råd til Stortinget og øvrige myndigheter i spørsmål om ny teknologi. På denne måten søker lekfolkskonferanser å bidra til demokratisering av vitenskap- og teknologispørsmål, og å være et forum for dialog mellom eksperter og ikke-eksperter. Det er et ønske om å bidra til en bedre teknologivurdering ved at lekfolk får delta i debatten om ny teknologi og teknologiske valg (Søgnen 1997).

Bedre teknologivurdering forventes altså ved en åpen og utvidet debatt. Arrangørene forklarer at lekfolkene representerer et “tredje øye” (Tennøe 2001) i vurderingen av konsekvenser og valg som bør tas på et område, i tillegg til fageksperter og politikere. Temaene som tas opp er ofte tett knyttet til verdimesse og etiske spørsmål, og de er ofte såpass komplekse og tverrfaglige at flere grupper og interesser spiller inn i vurderingene av handlingsalternativene. Lekfolk har en god evne til å stille gode og konkrete spørsmål (Kaiser og Skavlid, 2001), og svarene fra fagpanelet vil derfor være et godt utgangspunkt for videre debatt. Arrangørene tenker seg at lekfolkene i mindre grad er begrenset av utdanningsbakgrunn og faglige roller når de uttaler seg om et gitt tema (Bioteknologinemnda og Teknologirådet 2002; Tennøe 2001), og at deres råd til politikere og myndigheter representerer et viktig supplement til innspill og råd fra eksperter og organiserte interesser.

Arrangørene uttrykker også at spørsmål omkring teknologiske valg ikke er vanskeligere enn at vanlige mennesker kan mene noe om de. Samtidig er lekfolk like meningsberettigede som andre når det gjelder verdier og etikk (Bioteknologinemnda og Teknologirådet 2002; Tennøe 2001). Både kvaliteten og legitimiteten ved politiske handlingsvalg øker ved at lekfolkenes råd tas i betraktning – sammen med eksperter og organiserte interessers råd.

1.1.1 Hvem var lekfolkene?

I forkant av lekfolkskonferansen 2001 ble det plukket ut 2000 tilfeldige personer som fikk forespørsel om å engasjere seg i spørsmål om forskning på stamceller og terapeutisk kloning. Om lag 110 personer svarte positivt med brev til arrangørene, og fra denne bunken ble det plukket ut 16 deltakere.¹ Lekfolkene ble primært plukket ut i forhold til kjønn, alder og bosted, sekundært i forhold til arbeid og utdanning. Når det var nødvendig å skille ytterligere mellom søkerne ble informasjonen i brevene tatt hensyn til. Det var også et krav at ingen hadde direkte tilknytning til temaet gjennom spesielle jobbmessige, faglige eller

¹ En i lekfolksgruppen måtte trekke seg etter første helgesamling på grunn av ny jobb. Det var derfor 15 lekfolk som deltok på selve konferansen.

kommersielle interesser. På denne måten fikk man et panel av vanlige borgere med ulik bakgrunn, men med en felles interesse for å sette seg inn i, og gi uttrykk for, sine vurderinger omkring det aktuelle temaet.

1.1.2 Konferansen

Gjennom selvstudier og to helgesamlinger forberedte lekfolkspanelet seg til selve konferansen. På helgesamlingene ble deltakerne kjent med hverandre, de utarbeidet spørsmål som de ønsket svar på under konferansen, og de diskuterte hvilken type ekspertise de ønsket skulle besvare spørsmålene. Det ble ikke oppfordret til å diskutere holdninger og standpunkter på dette tidspunkt.

I løpet av selve konferansehelgen 23.-26. november deltok både lekfolkspanelet og et ekspertpanel. På bakgrunn av lekfolkenes ønsker hadde arrangørene invitert eksperter som var egnet til å svare på lekfolkenes spørsmål. Ekspertpanelet inkluderte både stamcelleforskere, en pasient, filosofer, en teolog, en jurist, politikere, forretningsfolk og andre med relevant kunnskap. Første dag av konferansen gikk med til ekspertenes foredrag.

Første halvdel av annen dag var satt av til dialog mellom lekfolk og eksperter, og til oppklaring av eventuelle uklarheter fra første dag. Andre halvdel av dagen, samt tredje dag, diskuterte lekfolkene seg frem til sine konklusjoner og skrev lekfolksdokumentet med sine uttalelser. Om morgenen den 26. november la panelet frem sine konklusjoner på en pressekonferanse. Senere samme dag ble rapporten overrakt til helseminister Dagfinn Høybråten, med klare råd til politikerne: *"Nei til terapeutisk kloning, men ja til forskning på aborterte fostre og overflødige egg."* Lekfolkene ønsket dermed en mer liberal linje enn Regjeringen.²

1.2 Hvorfor se på mediedekningen?

Bioteknologinemnda og Teknologirådet ønsker seg en bred og offentlig debatt omkring ny teknologi og de valg en står overfor ved nye teknologier. I denne sammenheng er media både en *informasjonskanal* ut til befolkningen, og et mulig *forum for offentlig debatt*. Å se på mediedekningen vil derfor være et ledd i å kartlegge virkningen av denne typen konferanser.³ Hva det blir skrevet om, tatt opp og referert til i media sier noe om interessen for feltet. En stor dekning av lekfolkskonferansen tyder på at konferansen er blitt prioritert. Å se på *hvordan* konferansen og temaet er dekket sier noe om legitimiteten og gjennomslaget. *Hva og hvem* som blir vektlagt sier noe om et eventuelt perspektivmangfold i dekningen. Er det kommet frem mange perspektiver og vinklinger kan dette tyde på en bred dekning av feltet. Hvem som får spalteplass sier også noe om hvem media profilerer som sentrale aktører på feltet. Er det ensidig informasjon som kommer frem eller få aktører som ytrer seg, kan det tyde på en lukking av feltet for videre debatt.

Et annet formål med denne typen konferanse er nettopp å få til en debatt om ny teknologi *før* det eksisterer en "tatt for gitt" definisjon av feltet, og *før* det er for sent å gjøre valg om

² For mer informasjon om gjennomføring av lekfolkskonferanser se Eastlick, og Einsiedel (2000), Fixdal (2003, 1997), Joss (1995) og Jørgensen (2003).

³ En kan tenke seg andre former for evaluering. Randi Søgner utarbeidet en evaluering av lekfolkskonferansen om genmodifisert mat i 1996, i forhold til arrangørenes målsetninger (Søgner 1997). Det finnes ulike komparative studier av lekfolkskonferanser i flere land, eksempelvis Franziska Schwab (2000) og Simon Joss (2005). Andre evalueringsformer kan være å se på effekten på politiske beslutninger i ettertid, eller undersøke innvirkningen på, og synspunktene til, ulike berørte parter (lekfolk, interesseorganisasjoner, fagmiljøer, politikere og forvaltning) i etterkant av en konferanse.

teknologien. Dersom denne typen konferanser har en god "timing" og får til en mangesidig belysning av det aktuelle temaet, kan den være med på å definere feltet og påvirke beslutninger på en god måte. Ønsket er nettopp at flest mulig aktører skal få en sjanse til å delta i debattene, og at man da får en bedre teknologivurdering. Dette avhenger igjen av legitimiteten til konferansemodellen. Ved å undersøke mediedekningen kan en forsøke å belyse hvilken rolle konferansen har fått, og hvor stor vekt som er blitt lagt på lekfolkenes konklusjoner.

1.3 Problemstilling

Denne rapporten ser på omfanget og innholdet i mediedekningen. Det er lagt spesielt vekt på følgende spørsmål:

1. Hvor stor var mediedekningen?
2. Hva ble formidlet i media?
3. Hvilken innvirkning hadde arrangørene på mediebildet?
4. Ble det en bedre dekning av temaet, og mer debatt om temaet, enn vi kunne ventet *uten* en lekfolkskonferanse?

Antall medieoppslag forteller noe om hvorvidt temaet ble prioritert i media, og om det ble sett som viktig og relevant å formidle til allmennheten. Som det kommer frem i Kapittel 2.4 var det en spesielt relevant hendelse som inntraff samme helg som lekfolkskonferansen: Nyheten om at det for første gang var gjennomført en vellykket kloning av menneskeceller kom søndag den 25. november. Størrelsen på mediedekningen vil derfor bli sett i sammenheng med annonseringen av denne nyheten.

Innholdet i mediedekningen forteller noe om hvem og hva som var relevant for media å formidle. Denne rapporten ser på hva som blir sagt og skrevet om temaet før, under og fire måneder etter konferansen. Hva og hvem var fokus i oppslagene? Og var det de etiske spørsmålene, de naturvitenskapelige fakta, eller de politiske standpunktene? Rapporten ser også på hvorvidt lekfolkskonferansen og nyheten om kloning av menneskeceller ble koblet sammen, og hvordan konferansemodellen og lekfolkene ble omtalt.

Ble det en bedre dekning av temaet? Og ble det mer debatt? Det er vanskelig å si noe om hvordan temaet ville blitt formidlet i det samme tidsrommet *uten* en slik konferanse. Ved å se på omfanget og innholdet i mediedekningen er det likevel mulig å gjøre noen velbegrunnede antakelser.

Arrangørene har i tillegg ønsket en spesiell vurdering av arrangørens synlighet – hvorvidt nyhetene om lekfolkskonferansen er blitt satt i sammenheng med Bioteknologinemnda og Teknologirådet som arrangører.

1.4 Rapportens struktur

Kapittel 2 i denne rapporten tar for seg omfanget og spredningen i mediedekningen. Kapittel 3 ser på hvordan konferansen er dekket i de ulike mediene (trykte medier, tv og radio), og hvem som har vært på banen i måneden etter konferansen. Kapittel 4 ser på mediedekningen fra 20.12.01 til 20.03.02. Kapittel 5 ser på arrangørens innvirkning på mediedekningen. Kapittel 6 drøfter mediedekningen i forhold til arrangørens målsetninger med henblikk på temaet, lekfolkskonferansekonseptet og bredden i debatten.

Kapittel 2 Hvor stor var mediedekningen?

2.1 Empirisk grunnlag

Etter avtale med Teknologirådet har medie- og markedsovervåkningsselskapet Observer fulgt mediedekningen ved hjelp av disse søkeordene:

- Lekfolkskonferanser/Lekmannskonferanser
- Stamceller
- Terapeutisk kloning

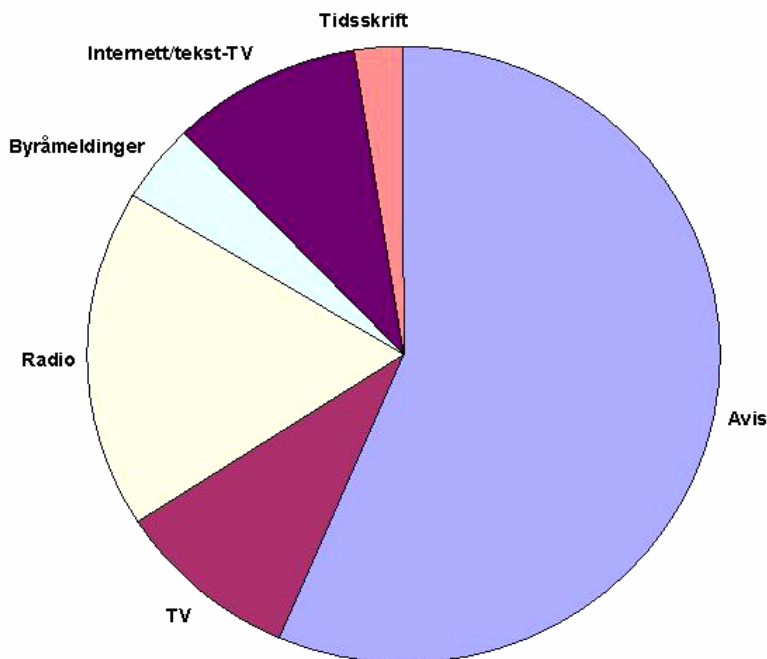
Innsamlingsperioden har vært fra 19. november til 19. desember 2001, og dekker tv (inkludert tekst-tv), radio og trykte medier, inkludert nettaviser, tidsskrifter og byråmeldinger.

I tillegg ble Observer bedt om å gjøre et ettersøk fra 20. mars 2002 og tilbake til 20. desember 2001. Ved et ettersøk har Observer ikke tilgang på tv og radiodekningen, og materialet er basert på hovedavisene, samt noen tidsskrifter og internett-søk.

Omfanget

Totalt er det registrert 198 oppslag i perioden 19.11 til 19.12 2001, i trykte medier, tv og radio. At nyheten var hovedinnslag i Søndagsrevyen 25. og Dagsrevyen 26. november, samt at det var 15 forsideoppslag i pressen i etterkant av konferansen, tyder på at dette var en prioritert nyhet. Samme dag som lekfolkene la frem sin konklusjon var det også 27 nyhetssendinger og programmer i radio som nevnte lekfolkskonferansen, 12 nyhetsopplesninger eller debatter på tv, og 22 oppslag i pressen. Til sammenligning var det totalt registrert 70 presseoppslag og syv innslag i radio og tv ved lekfolkskonferansen om genmodifisert mat i 1996 (Søgnen 1997) og noe færre ved en oppfølgingskonferanse om genmat i 2000 (Kaiser og Skavlid 2001). Innsamlingsperioden for disse tidligere konferansene er ikke spesifisert, men det er antydning at det gjelder for perioden rett før, under og rett etter konferansene.

Ulike former for presseoppslag (21. november til 17. desember)

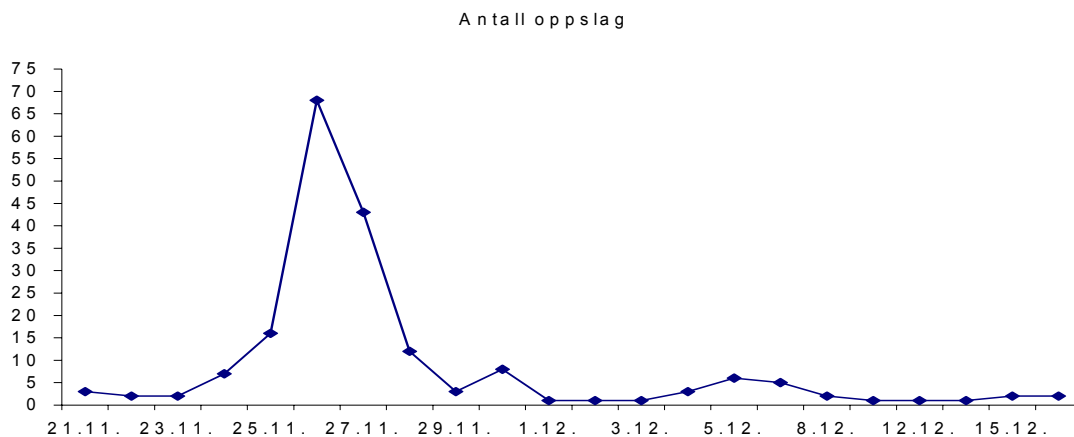

Tabell 1 viser ulike former for presseoppslag i perioden 19. november til 19. desember 2001.

I perioden 20.12.01 til 20.03.02 er det registrert 54 oppslag. Dette materialet er behandlet for seg selv i kapittel 4 – "Mediedekningen fire måneder etter."

2.2 Spredning av mediedekningen over tid

Av den totale mediedekningen (tv, radio og trykte medier) var det syv oppslag før selve konferansen var i gang. 162 oppslag er registrert i perioden fra konferansen startet, 23. november, og påfølgende uke, t.o.m. 1. desember. De resterende 29 oppslagene kom etter denne tid. Det er et lite oppsving 5. og 6. desember, med 11 oppslag disse dagene. Den 5. desember kom det ut en pressemelding om at det svenske Vitenskapsrådet hadde besluttet å gå inn for forskning på befruktete egg.

Tabell 2 viser oversikt over mediedekningen i perioden 19. november til 19. desember 2001.

2.3 Nådde debatten de brede lag av befolkningen?

Tall fra Observer viser hvor stor andel av befolkningen en regner med har sett, lest eller hørt de ulike artiklene og programmene. Over 39 millioner lesere, seere og lyttere ble potensielt nådd i perioden 19. november til 19. desember. Nyhetssendingene på tv hadde stor oppslutning. Observer regner med at i overkant av 900 000 fikk med seg Søndagsrevyen på NRK1 og at i overkant av 800 000 fikk med seg Dagsrevyen i samme kanal. Både Søndagsrevyen og Dagsrevyen hadde sendinger om lekfolkskonferansen (se kapittel 3.2, *Tv-dekningen av lekfolkskonferansen*).

Når det gjelder *trykte medier* ligger Verdens Gang klart på toppen, med et anslag på 1,3 millioner lesere hver dag. Dagbladet ligger på en andreplass med i overkant av 800 000 lesere og Aftenpostens morgenutgave på tredjeplass med i underkant av 800 000 lesere. Disse hadde hhv. to, tre og seks oppslag i den aktuelle perioden. Avisene som hadde flest oppslag om lekfolkskonferansen, Vårt Land, leses av rundt 100 000, og Bergens Tidende som nummer to leses av 250 000 lesere. Disse avisene har hhv. ti og åtte oppslag frem til 19. desember 2001. Totalt sett ser vi også at det er god spredning med hensyn på ulike typer trykte medier. Både hovedaviser, nisjeaviser, regionale aviser, samt større og mindre lokalaviser har hatt oppslag om lekfolkskonferansen, stamceller og/eller terapeutisk kloning. (I Appendix vises en oversikt med tittel og hvilket medium som har trykket oppslaget.)

De ulike *radiokanalene* hadde til sammen 30 sendinger. Sendingene med flest lyttere var også de med flest oppslag om konferansen. Morgensendingene til Dagsnytt på NRK P1/P2 hadde syv nyhetsmeldinger. Dagsendingene i de samme kanalene hadde seks nyhetsmeldinger. Observer antar hhv. i overkant av 500 000 og 360 000 lyttere.

Antallet lesere, seere og lyttere tyder på at tv-sendinger, samt artikler i Verdens Gang, Dagbladet og Aftenpostens morgenutgave er sentrale for å kunne si noe om hva som når det brede lag av befolkningen. I tillegg har både lokalaviser, regionale aviser og nisjeaviser dekket saken. Tv- og radiosendingene med størst oppslutning er dessuten riksdekkende, og det er å forvente at nyheten om lekfolkskonferansen har nådd utover lesere av VG, Dagbladet og Aftenpostens morgenutgave. Et ekstra blick på VG, Dagbladet og Aftenposten Morgens dekning av lekfolkskonferansen er likevel gjort og kan leses i kapittel 3.1.3.

2.4 Hvor stor var *egenlig* dekningen av lekfolkskonferansen?

Søndag 25. november, mens lekfolkene arbeidet med sitt sluttokument, gikk det ut pressemelding om at det for første gang var gjennomført en vellykket kloning av menneskeceller. Det amerikanske firmaet Advanced Cell Technology Inc. (ACT) annonserte at de hadde klonet menneskelige celler frem til seks-celle-stadiet. De la vekt på at hensikten ikke var å klonere frem et helt menneske, men å kunne dyrke stamceller som kan brukes til å hjelpe alvorlige syke. Nyheten vakte stor oppsikt og ble gitt oppmerksomhet i tv, radio og trykte medier. Tidspunktet kunne ikke ha vært heldigere for arrangørene av lekfolkskonferansen, da lekfolkenes konklusjoner ble enda mer aktuelle i lys av denne nyheten.

Mediedekningen av lekfolkskonferansen ble altså ekstra stor i denne forbindelse, men viser samtidig aktualiteten i spørsmålene som lekfolkene arbeidet med. I og med at nyheten om ACTs kloningsforsøk kom samtidig med lekfolkskonferansen er det grunn til å forvente at en del av artiklene fanget opp av Observer ikke nevner lekfolkskonferansen eller lekfolkenes konklusjon, men kun refererer til kloningsnyheten. Det kan også ha vært andre nyheter som omhandler stamceller og terapeutisk kloning, men som verken nevner ACT-nyheten eller lekfolkskonferansen, som er kommet med i utklippbunken.

En opptelling viser at ca 60 % av oppslagene inneholder omtale av, eller refererer til, lekfolkene/lekfolkskonferansen. Av 198 oppslag handler ca 28 % kun om lekfolk/lekfolkskonferansen, 25 % handler kun om ACT-nyheten, ca 32 % handler om både lekfolk/lekfolkskonferansen og ACT-nyheten, ca 14 % handler om andre ting. Selv om en trekker fra ACT-nyheten og andre innslag om stamceller og terapeutisk kloning, har media altså viet konferansen god oppmerksomhet. Som nevnt i Kapittel 2.1 var mediedekningen ved denne konferansen større enn tidligere konferanser i Norge.

Kapittel 3 Innholdsanalyse av mediedekningen

3.1 Hva ble det skrevet om?

Av pressedekningen (kun aviser) var de fleste oppslagene, over 70 %, en eller annen form for *nyhetsoppslag*, som i stor grad var preget av byråmeldinger og pressemeldingene. Flere av disse hadde også intervjuer eller kommentarer fra lekfolkene, ekspertene, arrangørene, politikere og folk i forvaltningen. I underkant av 30 % av oppslagene kan derimot regnes i kategorien *meningsjournalistikk*. Disse er ikke primært nyhetsstoff, men tanker og meninger omkring nyhetene. De kjennetegnes ved at forfatteren ønsker å formidle noe mer enn kun nyheten om lekfolkskonferansen eller om det amerikanske kloningsforsøket. 15 stykker av disse er "Avisens mening"/"Leder", syv kan regnes som kronikker eller kommentarer, tre kan regnes som bakgrunn, og de fire siste går under kategorien "annet".

I tillegg til pressedekningen er det 29 oppslag som er oppslag i tidsskrifter eller byråmeldinger. Disse er behandlet for seg selv i Kapittel 3.1.4.

3.1.1 Reportasjer og nyhetsartikler

De aller fleste oppslagene i pressen var nyhetsoppslag, med dagsaktuelle oppslag om lekfolkskonferansen eller nyheten om ACTs kloningsforsøk.

Typisk for nyhetsartiklene er at de nevner lekfolkenes konklusjoner, ACTs kloningsforsøk, og eventuelt setter dette i sammenheng med Bondevik-regjeringens mer restriktive synspunkter. Ofte er presentasjonene av lekfolkenes konklusjoner basert på utklipp fra byråmeldinger og pressemeldingen som ble sendt ut av arrangørene. Men det finnes også eksempler på aviser som selv har tatt utgangspunkt i lekfolkenes sluttokument, som Dagen 27.11.01, under overskriften "Vil ha overnasjonalt kontrollorgan."

Totalt sett har nyhetsartiklene fått frem et mangfold av uttalelser og standpunkter, og lekfolkskonferansen har preget utvalget av personer i media. Lekfolkspanelet er positivt omtalt, men de fleste artiklene forklarer lite om konseptet eller hvem lekfolkene er. At de blir behandlet som en udiskutabel stemme i debatten tyder likevel på at lekfolkenes standpunkt blir anerkjent på linje med politikeres og fageksperters uttalelser.

Når det gjelder temaet - stamceller og terapeutisk kloning – er ikke nyhetsartiklene de mest informative. Men litt informasjon er det å hente, og faktaboksene som av og til er trykket i forbindelse med artiklene, gir en viss oversikt over teknologien og lekfolkskonferansekonseptet.

3.1.2 Meningsjournalistikk

Avisens mening

En generell tendens er at *Avisens mening* i større grad tar opp etiske perspektiver enn nyhetsartiklene. Det kommer frem både fremtidsutsikter og skremmende bilder ved utviklingen av stamcelleteknologi, og det legges vekt på at dette ikke er uproblematisk. De standpunktene som kommer frem er gjerne vage, eller munner ut overordnede standpunkt og anbefalinger av typen "Her må et internasjonalt regelverk til" (Sunnmørsposten 27.11.01).

Når det tas et mer prinsipielt standpunkt i forhold til forskning på stamceller og terapeutisk kloning er det et restriktivt og forsiktig syn som kommer frem. Eksempler her er *"Det blir for enkelt å si ja til terapeutisk kloning med den begrunnelse at fosterets menneskeverd er flytende. Det åpner for en uakseptabel bruk og kast-holdning til mennesket. Hjelp til syke må ikke skje på bekostning av det ufødte liv"* (Vårt Land, 27.11.01). Et annet eksempel er hentet fra *"Kjøreregler i et minefelt"* som avsluttes med: *"I den forestående lovrevisjonen bør derfor regjeringen lytte til lekfolket – og EU – og si nei til terapeutisk kloning."* Det at så mange som seks aviser har trykket denne teksten, samt at nok en "Leder" trykker denne setningen (Lindenes, 27.11.01), tyder på at en restriktiv og skeptisk holdning i redaksjonene. Det er heller ingen av lederne som uttrykker et klart ja til terapeutisk kloning eller ja til forskning på befructede egg.

En av lederne tar eksplisitt opp formål og hensikt med lekfolkskonferanser, og er positiv til denne type initiativ.

Selv om "Avisens mening" har en noe skeptisk grunntone, kommer det frem ulike perspektiver, og en positiv holdning til lekfolk og lekfolkenes konklusjoner. Det stilles få spørsmål til lekfolkskonferanser og lekfolks deltakelse i denne typen vurderinger, noe som kan tyde på at modellen implisitt er godtatt. Lite blir sagt om stamceller og terapeutisk kloning i disse oppslagene.

Kronikker og kommentarer

I likhet med "Avisens mening" kommer de etiske perspektivene tydelig frem i kronikkene og kommentarene. To av kronikkene er skrevet av personer med bakgrunn fra medisinsk eller molekylærbiologisk forskning ("*Bruken av stamceller*" av Rigmor Austgulen, som er medlem i Teknologirådet, og "*Jakten på stamcellene*" av Vibeke Andresen), og disse bruker mye av plassen på å forklare hva stamceller er og hvordan de brukes. De er mer faktaorienterte i forhold til biologisk kunnskap enn de fire andre kronikkene denne perioden. De etiske aspektene får mye plass, og det bygges opp under både for- og motargumenter med referanser til biologisk kunnskap.

En annen av kommentatorene stopper opp ved lekfolkskonseptet som et nytt tilskudd i teknologivurderingen: *"Vi har nettopp fått en ny vending på området: Fagfolk har innsett at de trenger å høre lekfolkenes mening. Det var nesten ikke til å tro da en forsker uttalte på Dagsrevyen søndag at de hadde behov for å høre lekfolkenes syn, fordi 'de etiske dilemmaene har vanlige folk like god greie på som fagfolkene'. Jeg vet om en rekke andre virkefelter hvor en slik forbløffende ydmykhet fra ekspertisen ville være på sin plass."* (fra "Kommer kloningene?", av Ulf Andenæs i Aftenpostens morgenutgave, 27.11.01)

Hovedtrekk ved meningsjournalistikken

De fleste oppslagene som ikke er rene nyhetsoppslag gir uttrykk for flere ulike perspektiver, og gir således leseren mulighet til å velge mellom ulike forståelser. De avskjærer ikke diskusjonene til en eller få forståelser, og de lar leseren få tygge på argumentene som fremsettes. Det understrekes at dette er et vanskelig tema, med etiske og verdimeslige implikasjoner, og det oppfordres til offentlig debatt og meningsutveksling.

Artiklene uttrykker en stor forståelse for, eller ønske om, at "folk flest" må reflektere over alternative perspektiver. Flere gir uttrykk for kompleksiteten ved spørsmålene, og at svarene ikke er gitte.

En kunne ha ønsket flere leserinnlegg fra "mannen i gata" og fra forskningsmiljøene som ønsker utføre forsøk med terapeutisk kloning eller forskning på befruktete egg. Det finnes forskere som tidligere har uttrykt i media at de ønsker å komme i gang med slike forsøk i Norge. Disse har ikke sendt inn kronikker eller innspill i forbindelse med lekfolkskonferansen.

3.1.3 VG, Dagbladet og Aftenpostens morgenutgave

VG, Dagbladet og Aftenpostens morgenutgave er avisene med størst forventet antall lesere. Det er derfor tatt et ekstra blikk på deres dekning av konferansen.

VG og Dagbladet har i hovedsak konsentrert seg om kloningsnyheten, mens Aftenposten også har fokusert på lekfolk og lekfolkskonferansen. De tre avisene har alle kommentarer eller intervjuer med noen med tilknytning til lekfolkskonferansen.

VG

VG har en stor reportasje den 26. november som dekker en dobbeltside. Kloningsnyheten er i tillegg referert på forsiden. Overskriftene som kan leses denne dagen er: "Kloning av menneskefoster GIR HÅP til alvorlig syke," "Kan kurere dødelige sykdommer," "Kan være milepæl for Parkinsonsyke" og "Slik brukes stamceller". Dagen etter, den 27. november, er det en mindre reportasje: "Frykter egg salg for prøverørsfinansiering."

Tre av deltakerne i ekspertpanelet uttaler seg i disse artiklene: parkinsonsyke Per Yngvar Haraldstad, SV-politiker Ole Gunnar Ballo og leder for Foreningen for Barnløse, Kaja Graff Huster.

Ingen av VG-reportasjene har hovedfokus på lekfolkskonferansen, men journalistene har benyttet seg av ekspertpanelet fra konferansen.

Dagbladet

Dagbladet har en kort notis den 22. november som forteller at lekfolkskonferansen arrangeres dagen etter. Den 26. november er det en reportasje med overskriftene: "Klonet menneskefoster" og "Frykten for misbruk." Den 2. desember står overskriften "Redder liv med klonede stamceller".

I den ene artikkelen er Gunnar Kvalbein i ekspertpanelet intervjuet, samme med Ole Johan Borge fra Bioteknologinemnda og førsteamanuensis Sigurd From ved Universitet i Oslo. En annen artikkel har intervju med Sigurd From og professor i molekylærbiologi ved Universitet i Bergen, Johan Lillehaug.

I likhet med VG har Dagbladet fokus på kloningsnyheten. Journalistene har benyttet seg av ekspertpanelet og andre fagfolk, men har ingen kommentarer fra lekfolkspanelet.

Aftenpostens morgenutgave

Aftenposten Morgen har seks artikler eller reportasjer i den aktuelle perioden. Overskriftene lyder: "Utvalget fra folkedypet" og "Lekfolk et tredje øye" (23.11.01); "Den første menneskecelle klonet" og "De første menneskeceller klonet" (26.11.01); "Kommer Kloningene?" og "Folket mot terapeutisk kloning" (27.11.01); "Signert: Kloning og nytteetik" (04.12.01); og "Svensk ja til kloning" (06.12.01).

Reportasjene 23. november inneholder intervjuer med lekdeltaker Maren Ranhoff og Thomas Hoff, og et intervju med sekretariatsleder Tore Tennøe fra Teknologirådet. Lekfolkskonseptet forklares, og det er en faktaboks med informasjon om stamceller, potensialet ved stamceller og ulike kilder til stamceller. Den 27. november er det en kommentar og en artikkel med vekt på lekfolkspanelets konklusjoner. Nyheten kobles også til ACT og regjeringens synspunkter. Der lekfolkskonseptet omtales er det en positiv holdning som kommer frem, og spesielt i artiklene 23. november vektlegges viktigheten, formålet og gangen i en lekfolkskonferanse. Det presiseres at dette er et vanskelig område hvor ingen er mer eksperter enn andre.

Hovedtrekk ved VG, Dagbladet og Aftenpostens morgenutgave

I VG og Dagbladet er det kun nyhetsreportasjer i denne perioden, mens Aftenposten også har to kommentarer. Ingen av avisene har lederartikler i denne forbindelse. Fordi det er hovedsaklig nyhetsreportasjer og artikler, er det også lite refleksjoner rundt de etiske perspektivene omkring stamceller og terapeutisk kloning, med unntak av Aftenposten 27. november og 4. desember. Flere av reportasjene har imidlertid faktabokser som forteller om stamceller, de ulike kildene til stamceller, om terapeutisk kloning, samt ordforklaringer. Leserene av VG og Dagbladet har således kunnet lære om teknologien og ulike synspunkter, men mindre om etikken rundt feltet og om lekfolkens standpunkter. Aftenposten har hatt en større dekning av temaet, lekfolkene og av konferansen, og har bidratt til en bredere fremstilling enn VG og Dagbladet.

3.1.4 Tidsskrifter og byråmeldinger

Tidsskriftene er interessante fordi dette er en del av fagmiljøene, og leses av folk med interesse for nyheter om medisin eller teknologi.

Generelt er konferansen viet lite oppmerksomhet fra de medisinske fagtidsskriftene i denne perioden, og de ulike etiske spørsmålene er i mindre grad tatt opp i tidsskriftene enn i aviskronikkene og "Avisens mening". Det er lite utdypning om hva stamceller er eller hvordan de brukes i forskningen. Ingeniørnytt og Teknisk Ukeblad er de av fagbladene som har rettet mest oppmerksomhet mot lekfolkene og konferansen.

Av åtte aktuelle byråmeldinger, var det kun to som handlet om lekfolkskonferansen. De resterende handlet om ACT, om Canadas motstand mot kloning, og om det svenske Vetenskapsrådets forsiktige "Ja" til terapeutisk kloning.

NTB-meldingene om konferansen kom ut 26. november og hadde overskriften: "Lekfolk sier nei til terapeutisk kloning" og "Folket sier nei til terapeutisk kloning". De to er like i innhold, men den første er en kortversjon av den andre. Kortversjonen forteller om lekfolkens konklusjoner, at de går lengre enn Bondevik-regjeringen, at lekfolkene har vært samlet til en hektisk konferanse i regi av Teknologirådet og Bioteknologinemnda, samt at uttalelsen er overbrakt til helseministeren som lover å studere den i forbindelse med revisjon av bioteknologiloven. Den utvidede versjonen forteller i tillegg om holdninger til terapeutisk kloning i Europa og USA, om kloningsforsøket til ACT, og litt om lekfolkens råd og hvem de er. Det er mye informasjon på liten plass, og det er lett å se av nyhetsartiklene i pressen har vært preget av byråmeldingene.

3.2 Tv-dekningen av lekfolkskonferansen

Tv-dekningen av konferansen kan sies å være stor, og nyheten om konferansen og det amerikanske kloningsforsøket var en prioritert nyhet. Det er registrert 24 tv-innslag i undersøkelsesperioden, hvorav 20 er nyhetsinnlag, to er innslag i magasinprogrammene Puls og Schrødingers Katt og de to siste er debattprogrammene Tabloid og Redaksjon 21.

3.2.1 Nyhetsopplesningene og reportasjer

Av 24 tv-innslag var 20 *nyhetssendinger* i NRK 1, NRK2, TV2 og TVNorge. En av disse var fem dager før konferansen startet, en var søndagen mens lekfolkene arbeidet med sitt slutttdokument. Resten av innslagene kom den dagen da lekfolkene hadde pressekonferanse og overleverte rapporten til helseministeren.

Alle tv-sendingene 26. november nevnte lekfolkenes konklusjoner, og de var stort sett satt i forbindelse med ACTs kloningsforsøk og/eller regjeringens syn på denne type forskning. Det var liten utdypning av både hva stamceller er og hva forskning på stamceller innebærer, og det ble sagt lite om selve lekfolkskonseptet. Deltakere (både lek og ekspert) fra lekfolkskonferansen ble imidlertid intervjuet eller kom med replikker i sendingene. Den amerikanske presidentens uttalelse om kloning ble vist i et par av sendingene. Helseministerens uttalelser var stort sett presentert i en eller annen form. Arrangørene var ikke nevnt i noen av sendingene. Riktig nok var f.eks. leder Bioteknologinemnda, Werner Christie, intervjuet i to av innslagene, men det var ingen kobling mellom ham som leder av nemnda og nemnda som arrangør av konferansen.

De to sendingene før og under konferansen forklarte mer om stamceller, viste til ulike standpunkter til dette, samt nevnte etiske spørsmål som gjør seg gjeldende. Det var intervjuer med en fra Bioteknologinemnda (Ole Johan Borge) og to av de som skulle delta som eksperter under konferansen (Torleiv Ole Rognum og Steinar Funderud). Det ble vist til at temaet er aktuelt, og at bioteknologiloven skal revideres. Det ble fortalt at lekfolk var invitert til en konferanse for å si sin mening om temaet, men det var ingen utdypning av lekfolkskonseptet.

Nyheten om terapeutisk kloning og lekfolkenes konklusjon var en prioritert nyhet den 25. og den 26. november. Nyhetssendingene konsentrerte seg hovedsakelig om ACTs kloningsforsøk, om konklusjonene til lekfolkspanelet, og om hvordan konklusjonene går på tvers av regjeringens syn når det gjelder forskning på befruktete egg. Liten plass ble viet utdypning av temaet – stamceller og terapeutisk kloning – og det samme gjalt utdypning av lekfolkskonseptet. På den annen side var det heller ingen som eksplisitt satte spørsmålsteget ved lekfolkenes konklusjoner. Det ble kun konstatert at det eksisterer ulike synspunkter på feltet.

Enkelte av nyhetsinnslagene hadde korte intervjuer eller replikker fra lek- og ekspertdeltakere på konferansen og fra helseministeren. Det var således tydelig at konferansen hadde satt preg på nyhetsinnslagene. Ingen som ikke hadde nær tilknytning til lekfolkskonferansen ble intervjuet på nyhetsinnslagene, bortsett fra et kort klipp av den amerikanske presidentens uttalelse om kloning.

3.2.2 Debattprogrammer

Redaksjon 21 (NRK1 26.11.01) og Tabloid (TV2 26.11.01) hadde henholdsvis 16 og 17 minutters innslag om lekfolkskonferansen. Begge knyttet sammen lekfolkskonferansen og ACTs kloningsforsøk. Ekspertdeltaker Per Yngvar Harladstad fra konferansen deltok i begge debattene, ekspertdeltaker Ole Gunnar Ballo deltok i Tabloid, og lekdeltaker Maren Ranhoff ble både presentert i et eget innslag før Redaksjon 21 og deltok i selve debatten i etterkant. Begge debattprogrammene hadde i tillegg hentet inn folk som ikke deltok på konferansen: Helseminister Dagfinn Høybråten, professor i barnesykdommer, Ole Didrik Saugstad, og medlem av Sosialkomiteen, Harald Neset (FrP).

Temamessig lærte seerne litt om stamceller, om forventet nytte, og om de negative konsekvenser som enkelte frykter. Det kom frem at visjonene med forskning på området er å kurere kroniske sykdommer der man i dag ikke har noen kur, men at det samtidig er problematisk hvorvidt forskerne bør få lov til å forske på terapeutisk kloning og det mange kaller "spiren til liv." De etiske aspekter som ble debattert var hvorvidt det er rett eller galt å forske på spiren til menneskelig liv. Det kan nevnes at bl.a. forskning på dyr ikke var et tema.

ACTs kloningsforsøk ble presentert først i begge programmene. Lekfolkskonferansen ble dratt inn for å utdype hendelsen. Det var ingen diskusjon omkring legitimiteten ved lekfolkenes konklusjon, og det synes som om konklusjonene fikk vid aksept som et legitimt innspill. Der det ble nevnt var det en gjennomgående positiv innstilling til lekfolk og lekfolkskonferanser, selv om flere av deltakerne var uenige i konklusjonene til lekfolkenes. Ulike etiske standpunkt kom frem, og dette ble i større grad vektlagt enn biologisk kunnskap om stamceller, terapeutisk kloning og stamcelleforskning.

Nesten alle deltakerne i de to programmene hadde hatt en nær tilknytning til lekfolkskonferansen, enten som deltakere eller ved at de har blitt overrakt lekfolkenes rapport.

3.2.3 Populærvitenskapelige programmer

Helsemagasinet Puls (26.11.01) og vitenskapsmagasinet Schrødingers katt (06.12.01) på NRK1 hadde begge innslag om stamceller og terapeutisk kloning der lekfolkskonferansen om samme emne ble nevnt.

Mens Puls forsøkte en mer nøytral vinkling av temaet (så på både potensialene og problemene), hadde Schrødingers katt en mer kritisk innfallsvinkel. Ved at Schrødingers katt fokuserte på genfeil ved klonede dyr, kom det frem annen type informasjon enn i de andre innslagene i både presse, radio og tv. De populærvitenskapelige programmene viderefremmet generelt sett mer om temaet stamceller og kloning enn debattprogrammene og nyhetsinnslagene.

Begge programmene hadde også en lekfolksvennlig tone, og de var mindre konfliktfrembringende enn debattprogrammene.

3.2.4 Interaktiv deltakelse?

En analyse av mediedekningen basert på artikler og nedskrevet tekst fra radio og TV-programmer kan vanskelig si hvilken effekt dekningen har hatt på befolkningen generelt. I flere av programmene ble imidlertid seerne oppfordret til å bruke telefon, e-post og særlig

tekstmeldinger, for å si sin mening. Debattprogrammet Redaksjon 21 refererte til spørsmål fra seerne, og lot på den måten seerne få en mulighet til å delta i debatten. Under debattprogrammet Tabloid rullet tekstmeldinger fra seerne over skjermen under hele debatten. Og etter programmet Schrødingers katt svarte direktør i Bioteknologinemda på spørsmål om kloning av mennesker. (Se Appendiks for tekstmeldinger og spørsmål.)

De innsendte meldingene og spørsmålene tyder på at temaet engasjerte seerne, og at debatten nådde flere enn de inviterte deltakerne på konferansen og i tv-studioene.

3.2.5 Hovedtrekk i TV-dekningen

Nyhetsendingene fokuserte hovedsakelig på nyheten om at menneskeceller var blitt klonet, konklusjonene til lekfolkene, og hvordan regjeringen stilte seg til spørsmålet omkring forskning på befruktete egg og bruk av terapeutisk kloning. Lite plass ble brukt til utdypning av temaet – stamceller og terapeutisk kloning – og liten plass ble viet utdypning av lekfolkskonseptet. Det samme gjaldt debattprogrammene. Disse var imidlertid mer opptatt av de verdimeslige og etiske sidene ved stamcelleforskning og terapeutisk kloning. Nyhetsopplesningene konstaterte i større grad ulike standpunkter.

Det var vanlig ved tv-mediene at forskjellige synspunkter ble trukket frem. Ulike roller (politiker, ekspert, pasient og allmennhet) bidro således til en flersidig belysning av det aktuelle temaet. De populærvitenskapelige programmene gav mest informasjon om de biologiske og teknologiske aspektene ved stamcelle/kloningsdebatten.

TV-sendingene var preget av lekfolkskonferansen. Både deltakere og perspektiver som kom frem var i mange tilfeller de samme som på lekfolkskonferansen. Det var imidlertid flere perspektiver fremme under selve konferansen, enn de som var fremme i tv-sendingene. Det var også flere momenter i lekfolkenes anbefalinger som ikke ble tillagt vekt i sendingene (se Kapittel 5, *Pressemeldingens betydning*, eller les lekfolksrapporten på www.bion.no og www.teknologiradet.no). Slik sett har media redusert mangfoldet av perspektiver, og foretatt valg som utelukket visse aktører og visse perspektiver.

Når lekfolkene og lekfolkskonferansen ble nevnt, ble de gitt positiv omtale. Ved at politikere, eksperter (i den vide forstand av ordet, slik det var brukt på konferansen) og en lekperson ble inkludert i debattene, vitner det om at disse ble betraktet som legitime aktører av media.

3.3 Radiodekningen av lekfolkskonferansen

Av i alt 30 radiooppslag kom seks meldinger før lekfolkenes konklusjoner ble lagt på bordet. Disse handlet i hovedsak om ACTs kloningsforsøk. Av 23 sendinger den 26. november var det kun fire oppslag som *ikke* nevnte lekfolkskonferansen. De fleste av nyhetsmeldingene presenterte derimot lekfolkenes hovedkonklusjoner, gjerne i sammenheng med ACT-nyheten og/eller regjeringens synspunkter på denne typen forskning. Noen av meldingene refererte til at et flertall i Bioteknologinemda var positive til terapeutisk kloning. Ca. halvparten av nyhetsopplesningene var korte meldinger med disse punktene, mens den andre halvparten var noe lengre innslag. I tillegg til nyhetsopplesningene hadde Dagsnytt 18 (26.11.01) en debatt om konferansen. Her deltok en av lekdeltakerne, Kjersti Hartlau, helseminister Dagfinn Høybråten og Ap-politiker Aasmund Kristoffersen.

Innholdet i radiodekningen var mye likt trykte medieoppslag og TV-sendinger. Konklusjonene til lekfolkene var knyttet sammen med ACTs kloningsforsøk og til

regjeringens mer restriktive synspunkter. Det var intervjuer eller korte replikker fra både lekdeltakere, ekspertdeltakere, og andre politikere og fagfolk. Det kan se ut som om radionyheterne i større grad presenterte kommentarer fra fagfolk og politikere som ikke var direkte knyttet til konferansen. Totalt sett var det mange ulike aktører som kommenterte aspekter ved konferansen og forskningen, og lekfolkene fikk en stemme på linje med både politikere og fagfolk.

Når det gjaldt debatten i Dagsnytt 18 viste den at feltet oppfattes som vanskelig og uklart. Det var åpenhet for å sette seg mer inn i temaet, og det var få bastante påstander fra de to politikerne i panelet. Det kom frem forskjeller mellom de to politikerne, mens lekfolksrepresentanten var den som klarest uttrykte et standpunkt i forhold til begrensninger av forskningen på området.

Når det gjaldt informasjon om stamceller og terapeutisk kloning, har ikke radioinnslagene samme muligheter som trykte medier og TV. "Fakta" om stamceller, ulike stamcellekilder og f.eks. prosessen i terapeutisk kloning er lettere å illustrere i de andre mediene i form av faktabokser og levende bilder. Trykte medier og tv har totalt sett mer informasjon om stamceller og kloning, mens radiodekningen bærer preg av ulike standpunkter.

Kapittel 4 Mediedekningen fire måneder etter.

4.1 Generelt fokus i media fra desember til mars

Generelt var de 54 registrerte oppslagene konsentrert rundt fire hendelser: 1) ACTs kloningsforsøk blir karakterisert som mislykket. 2) Sverige ønsker å tillate terapeutisk kloning og Tyskland annonserer at de vil tillate import av stamceller og stamcellelinjer for videre forskning. 3) Helsedepartementets høringsuttalelse om kloning og forskning på befruktede egg og aborterte fostre, hvor regjeringen uttrykker at de vil være mer restriktive enn de andre råd og instanser som har uttalt seg i saken (se under). 4) Britiske forskere får grønt lys for kloning av menneskeceller, og et britisk par får tillatelse til å skape hva som omtales som en "designbaby".

Høringsnotatet "Forbud mot terapeutisk kloning m.m." (Helsedepartementet 2002) viser Helsedepartementets uttalte synspunkter. Hovedkonklusjonene er her et nei til både terapeutisk kloning og til forskning på befruktede egg. Dette forbudet gjelder også forskning på stamcellelinjer som allerede er etablert og som kan importeres fra utlandet. Notatet vektlegger at regjeringen ønsker å satse på forskning på såkalte voksne stamceller, og inneholder blant annet en begrunnelse med henvisning til vestlig filosofi: "*Å fremstille et befruktet egg utelukkende i den hensikt å bruke det til forskning er dessuten i strid med grunnleggende ideer i vestlig filosofi om mennesket som mål i seg selv og ikke som et rent middel.*" Selve høringsnotatet – men ikke pressemeldingen – har et eget avsnitt om lekfolkspanelet og deres konklusjon. Dette vitner om at lekfolkenes uttalelser er tatt med som et legitimt innspill.

Generelt har kronikkene og innleggene fra desember til mars et litt annet fokus enn det som kom rett etter konferansen. Blant annet har flere samfunnsvitere, filosofer og politikere meldt seg på banen. I et par av innleggene er det en større diskusjon omkring "menneskeverd" og "egenverdi," og en del av de tidligere argumentene fra desember 2001 blir utdypet. Flere av artiklene refererer til høringsnotatet, og til at helseminister Høybråten tar utgangspunkt i det han kaller "vestlig filosofi". Diskusjonene i disse innleggene er generelt mer opptatt av hva som er gode eller dårlige argumenter, og hva som er fruktbare eller gyldige grunner til ulike standpunkter, mer enn av selve standpunktene. Det kan synes som om debatten har modnet noe og endret karakter siden lekfolkskonferansen. Mange av de samme momentene tas opp, og det er i det minste et grunnlag for å tro at debatten som lekfolkskonferansen var med å initiere i november/desember 2001 har hatt innvirkning på debatten i ulike fora også fire måneder etter konferansen.

Kapittel 5 Arrangørenes innvirkning på mediedekningen

Arrangørene har gitt uttrykk for at de har hatt et bevisst forhold til media under arbeidet med konferansen. Journalister er blitt tipset om konferansen, og det var tilrettelagt bakgrunnsstoff for presse og politikere. Flere av "faktaboksene" som er benyttet i pressen kommer fra Bioteknologinemnda, og disse er ofte trykket i sin helhet. I og med at lekfolkskonferansen tok opp et teknisk og faglig komplisert tema, var det viktig med lettfattelig og informativ informasjon om emnet. Det er grunn til å tro at tilrettelagt bakgrunns- og bildemateriale har økt sannsynligheten for at nyheten ble prioritert i media.

Samtidig er det viktig at arrangørene ikke har styrt mediebildet for mye. Arrangørene skal fange medias oppmerksomhet, men ikke styre innholdet i for sterk grad.

5.1 Pressemeldingens betydning

Arrangørenes pressemelding viste seg å være viktig for mediebildet som gis av konferansen. Et blikk på pressemeldingen som arrangørene sendte ut om morgenen 26. november og de artiklene som kom den første uken etter konferansen viser dette.

Lekfolkenes sluttokument begynner sitt konklusjonskapittel med: *"Lekfolkspanelet mener at Norge skal være et foregangsland og en pådriver for opprettelsen av et overnasjonalt kontrollorgan for stamcelleforskning. I Norge ønsker vi at både privat og offentlig kapital skal finansiere forskning på stamceller."* Pressemeldingen, derimot, legger først vekt på det politisk kontroversielle i at lekfolkene sier ja til forskning på aborterte fostre og overskuddsegg. Overskriften der lyder *"Lekfolk sier JA til forskning på befruktede egg, men NEI til terapeutisk kloning."* Pressemeldingen utdyper at *"Lekfolkene vil dermed være mer liberale enn Bondevik-regjeringen når det gjelder bruk av stamceller fra aborterte fostre og befruktede egg som er til overs etter prøverørsbefrukning."* Nyhetsbildet reflekterer tydelig dette budskapet fra pressemeldingen.

Lekfolkspanelet presenterte også tre overordnede krav som til enhver tid må være oppfylt for at de ulike stamcellekildene skal kunne benyttes:

- Vi ønsker ikke at det skal oppstå et kommersielt marked for kjøp og salg av organer/materiale som kan gi opphav til stamceller.
- Donorer skal ha både medisinsk og psykologisk oppfølging, før og etter inngrep/donasjon.
- Det skal være forbudt å blande menneskelig biologisk materiale med materiale fra andre arter.

De to siste punktene er ikke nevnt i pressemeldingen, og knapt nevnt i noen reportasjer og nyhetsmeldinger.

Dette viser at pressemeldingen har hatt stor betydning for vinklingen i nyhetsoppslagene, og at lite av journalistikken omkring lekfolkenes råd ser ut til å basere seg på selve sluttokument til lekfolkene.

Når det gjelder de etiske refleksjonene omkring terapeutisk kloning og forskning på stamceller, har arrangørene aktualisert etikken blant annet ved å gi konferansen navnet ”*Stamceller - Mirakelkur eller etisk minefelt?*” Pressemeldingen sa imidlertid lite omkring de etiske spørsmålene eller diskusjoner som ligger til grunn for lekfolkenes råd, og arrangørene selv har ikke vært fremtredende i debatten omkring etikk og politikk i etterkant av konferansen. Arrangørenes uttalelser handlet mer om konferansekonseptet. I tillegg er enkelte i Bioteknologinemnda blitt intervjuet om ACTs kloningsforsøk og kloning generelt. Det ser ikke ut til at Teknologirådet og Bioteknologinemnda har hatt stor innvirkning på de etiske refleksjonene i debatten i ettertid av konferansen.

Arrangørenes synlighet i media

På spørsmål om arrangørenes synlighet i mediene, så viser det seg at disse var nevnt som arrangører i ca. 1/5 av medieoppslagene. Når arrangørene ble nevnt som arrangører, ble både Bioteknologinemnda og Teknologirådet nevnt i oppslagene. Bioteknologinemnda er imidlertid mer synlig i mediebildet totalt sett. Dette kommer blant annet av at det var flere intervjuer med folk i Bioteknologinemnda – både i tv, radio og trykte medier – enten om selve teknologien eller om lekfolkskonseptet. Nemnda ble også hyppigere nevnt som kilde for enkeltopplysninger og ”faktabokser” om stamceller og kloning.

Det er for øvrig ikke et stort poeng i seg selv at arrangørene skal være synlig i media for at en lekfolkskonferanse skal betraktes som vellykket. Og arrangørene skal, som nevnt, helst ikke styre innholdet i debattene i særlig grad. Synligheten til arrangørene er imidlertid viktig i den forstand at det er ønskelig at allmennheten (både fagmiljøer, politikere og ”folk flest”) vet hva disse rådene står for, og i hvilke sammenhenger det er interessant å ta kontakt med dem – både for å kunne gi innspill til arrangørene og for å kunne hente informasjon fra disse.

Kapittel 6 Hovedtrekk ved mediedekningen av Lekfolkskonferansen 2001

Lekfolkskonferansen om stamceller og terapeutisk kloning fikk stor oppmerksomhet i media. Den var oppslagssak flere kanaler, det var debattprogrammer om konferansen, og det var førstesidestoff i deler av pressen. Mediedekningen var vesentlig større enn ved tidligere norske lekfolkskonferanser.

Tidspunktet for konferansen var heldig, men viste også aktualiteten ved temaet. Annonseringen av ACTs kloningsforsøk ga konferansen et ekstra løft, og gjorde nyheten mer aktuell i media. På den andre siden hadde konferansen allerede rettet fokus mot feltet, og de to hendelsene skapte sammen en åpning for debatt om terapeutisk kloning og forskning på befruktede egg og aborterte fostre i media.

Politikere og fagfolks presisering av at dette er et vanskelig felt, og det at de hadde få skråsikre uttalelser den første tiden, tyder på at konferansen har kommet tidlig inn i debatten. Politiske partier hadde stort sett ikke definerte standpunkter om temaet. Hvorvidt de ulike aktørene oppfatter at konferansen kom før det er for sent å gjøre valg om teknologien, er et definisjonsspørsmål.⁴ I debatten var det både de som uttrykte at "vi kan ikke stoppe utviklingen", og de som sa at "dette vil vi ikke" og "vi kan si nei". Konferansen ble imidlertid "timet" i forhold til den antatte revisjonen av bioteknologiloven våren 2002, og har på den måten engasjert politikere, fagmiljø og andre interesserte i debatten før de politiske beslutningene ble tatt. Norge hadde mulighet til å påvirke egen forskningsinnsats og en mulighet til å gi et signal til det internasjonale samfunn. Lekfolkskonferansen satte temaet på agendaen før disse beslutningene på nasjonalt plan ble gjort.

6.1 Media som informasjonskanal

Media fungerte som en informasjonskanal ut til befolkningen når det gjaldt lekfolkskonferansen. Både temaet – stamceller, terapeutisk kloning og forskning på befruktede egg og aborterte fostre – og selve lekfolkskonseptet er blitt kommunisert.

I nyhetsoppslagene var det mye fokus på kloning, samt på standpunktene til politikere, fagekspertise og til lekfolkspanelet. De litt større oppslagene hadde mer informasjon om selve teknologien og om lekfolkskonseptet.

6.1.1 Formidling av temaet stamceller og terapeutisk kloning

En stor del av reportasjene fortalte kort hva kloning og stamceller er og kan brukes til. Potensialet ble ofte ramset opp i en setning, og det ble lagt til at det er etiske problemer tilknyttet stamcelleforskningen. Tv og trykte medier fortalte at det er ulike kilder til

⁴ Begrepet "skråplanseffekt" ble benyttet på lekfolkskonferansen for å illustrere en negativ effekt av å tillate terapeutisk kloning og forskning på aborterte fostre. I hovedsak argumenteres det for at dersom vi godkjenner å gå ett skritt videre, så vil dette føre til at vi mest sannsynlig tar ennå et skritt, og slik vil det fortsette til vi i enden har løpt linen helt ut. Dersom en går inn på argumentene presentert både i media og på konferansen, vil man se at noen frykter denne effekten mer enn andre. Men det er også forskjell på hvorvidt aktørene uttrykker at vi allerede er på skråplanet versus at vi står på kanten og kan velge det bort. Hvorvidt man oppfatter at vi står ved et veiskille hvor vi kan velge bort skråplanet eller ikke, er viktig for å forstå hvordan de ulike deltakerne argumenterer. Dette vil ikke bli videre diskutert i denne rapporten.

stamceller og at det er forskjell mellom reproduktiv og terapeutisk kloning. I trykte medier var det flere som benyttet seg av illustrasjoner og "faktabokser" med kort og oversiktlig informasjon. Tv-nyhetene inneholdt gjerne bilder fra et laboratorium, en illustrasjon som viser terapeutisk kloning eller bilder av celler. Radiodekningen av temaet var i større grad preget av ulike standpunkter om temaet.

Førte lekfolkskonferansen til en bedre dekning av temaet stamceller og kloning?

Konferansen førte til en større dekning av temaet enn man kunne forvente uten en konferanse, og temaet ble gitt prioritet i mediene. Det er imidlertid vanskelig å vurdere om kvaliteten på informasjonen som ble gitt var bedre enn den ville vært uten en konferanse. Det kan likevel nevnes tre punkter som gjør det sannsynlig å tenke at lekfolkskonferansen bidro til nettopp dette:

- Stamceller og kloning på agendaen: Lekfolkskonferansen satte terapeutisk kloning og forskning på stamceller på dagsordenen, og bidro til at spørsmål, fakta, og ulike standpunkter om temaet ble tilgjengelig i flere medier. Opptellingen viste en markant økning i oppslag om dette temaet i tidsrommet rett før, under og etter konferansen. En kan anta at mengden informasjon i seg selv bidro til økt bevissthet og debatt om temaet både i mediene og i befolkningen.
- Lett tilgjengelig informasjon: Temaet stamceller og kloning ble presentert på måter som var lett å viderefremme via massemediene. Ferdiglaget bakgrunnsmateriale, ekspertenes foredrag og lekfolkenes sluttokument var formulert på måter som var tilpasset interesserte lekfolk. En kan anta at formen på informasjonen bidro til at temaet ble kommunisert og debattert i større grad enn uten en lekfolkskonferanse.
- Tilgjengelig ekspertise: Lekfolkskonferansen samlet en rekke ulike eksperter, berørte parter og interessenter på ett sted. Konferansen gjorde det også tydelig hvem som var adressaten av lekfolkenes arbeid: Lekfolksdokumentet ble overlevert helseministeren og representanter fra sosialkomiteen. Det var dermed lett å finne frem til relevante personer som kunne uttale seg om saken, enten de var lekfolk, fagekspertise eller politikere. En kan anta at lett tilgang på relevante navn og aktører førte til en større dekning og derigjennom bidro til økt bevissthet og debatt i offentligheten.

Ved sammenligning av pressedekningen av lekfolkskonferansen med dekningen av ACTs kloningsforsøk, ser det se ut til at temaet kloning og forskning på stamceller var mer informativt fremstilt i de artikler som dekket lekfolkskonferansen. Dekningen av ACTs kloningsforsøk hadde mer sensasjonspregede overskrifter som "Klonet menneskefoster" og "Har klonet et menneske," og spilte på det science fiction-aktige og det dramatiske.

Hovedkonklusjonen etter gjennomgangen av mediedekningen er at temaet er blitt kommunisert, og det er blitt kommunisert på en måte som ikke-spesialister kan forholde seg til. På denne måten har lekfolkskonferansen bidratt til informasjon og tilrettelagt for offentlig debatt om temaet.

6.1.2 Formidling av lekfolkskonseptet

Mens standpunktene til de ulike aktørene var det viktigste i hoveddelen av medieoppslagene, var det enkelte oppslag som også fokuserte på lekfolkene, lekfolkenes rolle og selve lekfolkskonseptet. Både tv, radio og trykte medier hadde oppslag med fokus på lekfolkene.

Standardfortellingen i disse oppslagene var at lekdeltakerne varierte i alder – fra 18 til 70 år – og har ulike yrker og variert geografisk bakgrunn. De ble gjerne presentert som ”15 helt vanlige folk.” I portrettene av enkeltmedlemmer ble det gjerne lagt vekt på at han eller hun er bankmann, pensjonist, sveiser/rørlegger o.l. Noen oppslag fortalte hvordan panelet var trukket ut, og litt om prosessen før og under selve konferansen.

De oppslag som nevnte eller utdypet lekfolkskonferansen, var positive både til lekfolkene og til denne typen konferanser. Selv politikere og fagekspertise som ikke var enige med lekfolkens standpunkter, uttrykte at konferansen var et positivt og viktig bidrag ved denne typen teknologivurdering.

Det var ingen som kritiserte lekfolkskonferansen, og det var få som dvelte ved, og stilte spørsmål ved, denne måten å vurdere teknologi på. For å øke konseptets legitimitet kunne det vært ønskelig med mer diskusjon eller en større utdypning av formål, prosess og resultat av denne typen konferanser, i forhold til mer tradisjonelle fagkonferanser. Hovedkonklusjonen er likevel at lekfolkene og lekfolkskonferansen ble godt mottatt i mediene.

6.2 Media som forum for debatt

Arrangørene ønsket en bred og offentlig debatt om ny teknologi mens utviklingen ennå var på et så tidlig stadium at det var mulig å ta veivalg i forhold til teknologien. Media fungerte som en arena for meningsbrytning om stamceller og terapeutisk kloning. Til forskjell fra lekfolkskonferansen i 1996 (Søgnen 1997:53) må det sies at det var *debatt* i kjølvannet av konferansen høsten 2001. Generelt ble debatten utvidet med henblikk på både aktører og vinkling av temaet:

Større bredde i antall og typer av aktører

Hvem deltok i debatten? Spørsmålet er interessant fordi en tenker seg at ulike grupper har ulike perspektiver og ulike måter å vektlegge informasjon på. Som det kom frem på konferansen var det ingen entydige og klare svar på spørsmålene omkring forskning på stamceller. Hvilke aktører som ble fremtredende i media har derfor noe å si for vinklingen av temaet i media.

Lekfolkspanelet var et tilskudd i debatten omkring stamceller. Lekfolkene var en tredje part – i tillegg til politikere og fagekspertiser – og lekfolkene formet debatten på flere måter. Gjennom utforming av spørsmålene til ekspertene på konferansen la lekfolkene føringer på vinkling av temaet og på hvilken type ekspertise de ønsket informasjon fra.

Lekfolkens egne råd og konklusjoner fikk også plass i debattene. De var selv deltakere i radio- og tv-debatter, og deres konklusjoner ble referert til på linje med politikeres og fagfolks konklusjoner. Få stilte spørsmålsteget ved lekfolkens deltakelse, noe som tydet på at de ble godtatt som relevante og legitime aktører i media.

Lekfolkskonferansen hadde en større bredde i typen av fagfolk enn det vi er vant med på konferanser om ny teknologi. Medieoppslagene fra konferansen viste også at det ofte var intervjuer og kommentarer fra flere typer fagfolk i ett og samme innslag. Utvalget i media var tydelig preget av konferansen, selv om også annen ekspertise ble bedt om å kommentere temaet på konferansen.

I oppslag som benyttet ekspertise som ikke deltok på konferansen var det gjort noe tradisjonelt utvalg: Leger, stamcelleforskere og fagfolk innen naturvitenskapelige fag var foretrukket fremfor filosofene, teologene og samfunnsviterne. Enkelte filosofer, teologer og samfunnsvitere har imidlertid selv skrevet innlegg og kronikker i avisene i etterkant av konferansen.

Enkelte fagtidsskrifter skrev om lekfolkskonferansen, og arrangørene har blant annet bidratt med artikler her. Blant de medisinske tidsskriftene var det lite stoff om konferansen. Dette kan være et uttrykk for hva disse tidsskriftene ser på som relevant og interessant for sitt publikum. Det er imidlertid ikke foretatt en nærmere undersøkelse av dette i denne rapporten.

Mer etisk og politisk diskusjon

Kan bredden og utvidelsen av typen aktører ha gjort noe med vinklingen av temaet i media?

Som nevnt over er det vanskelig å si noe om hvordan media ville dekket f.eks. nyheten om kloning av menneskelig celler hvis det ikke hadde vært en *lekfolkskonferanse* om temaet. Debatten i tv og radio, og innleggene i trykte medier, fokuserte hovedsaklig på det etiske og det politiske ved temaet. Ved at lekfolkene "satte agendaen," påvirket de hvem og hva som var fokus på konferansen. Ved at de også deltok i debatter og uttalte seg i media fungerte de også som rollemodeller for tilhørerne – de viste at det er mulig for "vanlige mennesker" å engasjere seg i spørsmål om teknologiske valg.

På selve konferansen var det spørsmål omkring både etikk, hensikt og formål med forskningen, lovverket på området, politikk, hvor langt forskningen er kommet i dag, og hva forskerne tror forskningen vil kunne føre til fremover. I debatten på andre konferansedag ble det lagt mye vekt på de etiske aspektene.

I *mediedebatten* som fulgte var spørsmål omkring de etiske dilemmaene mer fremtredende enn fagteknisk informasjon om stamceller og terapeutisk kloning. Det politiske ble i ennå sterkere grad vektlagt, og standpunktene til ulike fagfolk, politikere og lekfolk ble fremtredende. Pressemeldingen fra arrangørene aktualiserte det politiske aspektet særlig ved å sette lekfolkenes konklusjon opp mot regjeringens uttalelser. Det er grunn til å anta at debatten i etterkant bar preg av konferansens fokus på etikk og politikk.

Litteratur

Bioteknologinemnda og Teknologirådet (2002): *Lekfolkskonferansen om stamceller 23. – 26. november 2001*. Lekfolkskonferansens sluttrapport. Bioteknologinemnda og Teknologirådet.

Fixdal, Jon (2003): *Public Participation in Technology Assessment*. Universitetet i Oslo.

Fixdal, Jon (1997): *Consensus conferences as 'extended peer groups'*. Science and Public policy. Volume 24, number 6, December 2001. s. 366-376. Surrey, Beech Tree Publishing.

Joss, Simon (1995): "Evaluating Concensus Conferences: Necessity or Luxury?" I Joss, Simon og Durant, John (red.) (1995): *Public participation in Science. The Role of Concensus Conferences in Europe*. London, Science Museum.

Jørgensen, Anne Lise (2003): *Vitenskapelig uenighet? Om vitenskapssyn og holdninger blant eksperter på genmodifisert mat*. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Helsedepartementet (2002): *Forbud mot terapeutisk kloning m.m.*

Kaiser, Matthias og Skavlid, Sigrid (2001): "Why Ola and Kari Nordmann do better than all the professors – Reflections on two Norwegian consensus conferences on genetically modified food products." I Pasquali, Mathias (red.) (2001): *Food Safety. Foods Quality. Food Ethics*. A&Q, University of Milan, Italy, 2001

Schwab, Franziska (2000): *Konsens-Konferenzen über Genfood. Ist das PubliForum der Schweiz ein Sonderfall?* Arbeits dokument TA-DT 26/200

Søgnen, Randi (1997): *Verneverdig eksperiment? Evaluering av Lekfolkskonferansen om genmodifisert mat*. NIFU Rapport 5/97

Tennøe, Tore (2001): "Lekfolkskonferanser som et tredje øye." *Søkelys* Nr10/2001

Appendiks:

Liste over presseoppslag

Overskrift	Dato	Navn media
Bruken av stamceller	21.11.2001	Adresseavisen
I morgen	22.11.2001	Dagbladet
Genetiske gullgravere	22.11.2001	Dagens medisin
Utvalgt fra Folkedypet/Lekfolk et tredje øye (Uten overskrift)	23.11.2001	Aftenposten Morgen
Stamceller kan hjelpe parkinsonpasienter; Som å rotne på rot	23.11.2001	Aftenposten Interaktiv
Vil bryte grenser for kloning	24.11.2001	Vårt Land Lørdag
Vil avgjøre klonings-kamp; Vil sikre flertall mot kloning	24.11.2001	Nasjonen Lørdag
Rystet over abort-liberal teolog	24.11.2001	Dagen
Skeptisk til forskning på superceller	24.11.2001	Nordlands Framtid
Skeptiske til superceller	24.11.2001	Dagsavisen Lørdag
Politikarane kan setja etiske grenser; Lekfolk skal gje råd til eksperter; Sier nei til livsviktig forskning	24.11.2001	Bergens Tidende Lørdag
Etisk minefelt	25.11.2001	Drammens Tidende
USA-firma skal ha klonet menneskelig foster	25.11.2001	NTB
Bush er fortsatt fullstendig imot kloning	25.11.2001	NTB
Amerikansk firma hevder å ha klonet et menneske	25.11.2001	NTB
Har klonet et menneske	25.11.2001	Nettavisen
Har klonet menneske	25.11.2001	Dagbladet.no
Amerikansk firma hevder å ha klonet menneskecelle	25.11.2001	Aftenposten Interaktiv
Har klonet et menneske	25.11.2001	Bergens Tidende.no
Folket sier nei til terapeutisk kloning	26.11.2001	NTB
Lekfolk sier nei til terapeutisk kloning	26.11.2001	NTB
Folket sier nei til terapeutisk kloning	26.11.2001	Aftenposten Interaktiv
Lekfolket sier nei til terapeutisk kloning	26.11.2001	VG Nett
De første menneskeceller klonet	26.11.2001	Aftenposten Interaktiv
Legfolk gir råd	26.11.2001	Adresseavisen
Fantastisk og betenkelig	26.11.2001	Adresseavisen
Ja eller nei til kloning?	26.11.2001	Haugesunds Avis
Tar stilling til kloning	26.11.2001	Fredrikstad Blad
Den første menneskecelle klonet	26.11.2001	Aftenposten Morgen
Kloning av menneskefoster GIR HÅP til alvorlig syke; Kan kurere dødelige sykdommer; Kan være milepæl for Parkinsonsyke;	26.11.2001	VG
Slik brukes stamceller		
Klonet menneskefoster; Frykter misbruk	26.11.2001	Dagbladet
Intens debatt om ufødd liv; Hardt oppgjør om ufødd liv	26.11.2001	Vårt Land
USA-firma skal ha klonet menneskelig foster	26.11.2001	Dagsavisen
Mennesket Klonet?	26.11.2001	Nasjonen
Hevder å ha klonet et menneske	26.11.2001	Vårt Land
Menneskekloning for første gang	26.11.2001	Adresseavisen
Menneskefoster klonet	26.11.2001	Varden
Menneskeceller klonet	26.11.2001	Bergens Tidende
(uten overskrift)	26.11.2001	TV 2 tekst-TV
Klonet menneskelig foster	26.11.2001	Gudbrandsdølen Dagningen
USA-firma skal ha klonet menneskefoster	26.11.2001	Troms Folkeblad
Klonet menneskefoster	26.11.2001	Sandefjords Blad
Lekfolk sier nei til terapeutisk kloning	26.11.2001	Sunnmørsposten
Første menneskelige embryo klonet (uten overskrift)	26.11.2001	Glomdalen
Har klonet et menneske	26.11.2001	Østlendingen
		VG Nett

Har klonet menneskelig foster (uten overskrift)	26.11.2001	Harstad Tidende
Fantastisk - og betenkelig	26.11.2001	Hamar Dagblad
Framskritt eller farlig sidespor?	27.11.2001	adressa.no
Kommer kloningene?	27.11.2001	Dagsavisen.no
Ja eller nei til kloning?	27.11.2001	Aftenposten Interaktiv
Kommer kloningene?	27.11.2001	Nettavisen
Menneskekopi; Betinget ja;	27.11.2001	Aftenposten Morgen
Nei til terapeutisk kloning;	27.11.2001	Nasjonen
Et greit utgangspunkt; Bakgrunn		
Science-clone-canada	27.11.2001	Reuters
Framskritt eller farlig sidespor?	27.11.2001	Dagsavisen
Menneskeverd	27.11.2001	Vårt Land
Lekfolk sier ja til forskning på befruktete egg;		
Lekfolk mot kloning;		
Olav Gunnar Ballo vil		
stogga all forskning på liv;		
Parkinsonpasient: -Nøgd; Uroleg Christie	27.11.2001	Vårt Land
Ap sier ja til kloning;		
Ap-ja til kloning for å redde folk;		
Lekfolk sier nei til terapeutisk kloning;		
Russisk kirke-nei	27.11.2001	Dagsavisen
Stamceller	27.11.2001	Sunnmørsposten
Folk sier "Nei til kloning"	27.11.2001	Fremover
Menneskekloning gir håp for alvorlig syke	27.11.2001	Nytt fra Norge
Kjøreregler i et minefelt	27.11.2001	Gjengangeren
Nei til terapeutisk kloning	27.11.2001	Tønsberg Blad
Kjøreregler i et minefelt	27.11.2001	Tønsberg Blad
Folket sier nei til kloning	27.11.2001	Sandefjords Blad
Nei til kloning	27.11.2001	Agderposten
Folket sier "Nei til kloning"	27.11.2001	Østlands-Posten
Lekfolk sier nei til terapeutisk kloning	27.11.2001	Stavanger Aftenblad
Nei til kloning	27.11.2001	Hamar Arbeiderblad
Folk sier nei til kloning	27.11.2001	Namdals-Avisa
Folket sier nei til kloning	27.11.2001	Hamar Dagblad
Nei til kloning	27.11.2001	Laagendasposten
Kloning - et etisk dilemma	27.11.2001	Fredrikstad Blad
Folket sier nei til kloning	27.11.2001	Romsdals Budstikke
Folket sier "Nei til kloning"	27.11.2001	Helgeland Arbeiderblad
Regjeringen holder forbudet;	27.11.2001	Dagen
Lekfolk avviser all kloning;		
Vil ha overnasjonalt kontrollorgan		
Kjøreregler i et minefelt	27.11.2001	KV Kragerø Blad Vestmar
Det handler om selve livet	27.11.2001	Lindesnes
Kjøreregler i et minefelt	27.11.2001	Lofotposten
Sier nei til kloning	27.11.2001	Trønder-Avisa
Kjøreregler i et minefelt	27.11.2001	Farsund Avis
"Folket" imot terapeutisk kloning	27.11.2001	Aftenposten Morgen
Folket vil ikke "skape" liv(NTB);	27.11.2001	Adresseavisen
De "magiske" stamcellen;		
Ja til terapeutisk kloning;		
Positiv til terapeutisk kloning; Nei - foreløpig		
Folket sier nei til terapeutisk kloning	27.11.2001	Gudbrandsdølen Dagingen
Frykter egg salg for prøverørsfinansiering	27.11.2001	VG
Folk sier "Nei til kloning"	27.11.2001	Nordlands Framtid
Seier nei til terapeutisk kloning;	27.11.2001	Bergens Tidende
Lekfolk seier nei til terapeutisk kloning;		
Dette meiner lekfolket		
Ap-ja til kloning for å redde liv	27.11.2001	Dagsavisen.no
Medisinsk kloning	27.11.2001	Rogaland Avis
Kløftmann i cellepanel	28.11.2001	Romerikes Blad
AP-ja til kloning	28.11.2001	Nasjonen
Folkets røst i bio-utvalget	28.11.2001	Nordlands Framtid
Dagfinn Høybråten vurderer	28.11.2001	Dagen

raskere biolovendring		
Kjøreregler i et minefelt	28.11.2001	Altaposten
Nytt flertall	28.11.2001	Vårt Land
Når kristne tenker som muslimer	28.11.2001	Vårt Land
Kloning kan bli gullgruve	28.11.2001	Bergens Tidende
Tukling med livet	28.11.2001	Bergens Tidende
Kappløp om kloningsformue;	28.11.2001	Bergens Tidende
Teorien bak terapeutisk kloning		
Kappløp om kloningsformue	28.11.2001	Bergens Tidende.no
Klonisk	28.11.2001	Gudbrandsdølen Dagningen
Kloneforsøket: Vatikanet vil verne om	29.11.2001	Vårt Land
starten på menneskelivet; Refsar kloneforsøk		
Kunnskap som skremer	29.11.2001	Vestnytt
Nesten "reality-TV"	29.11.2001	Helgeland Arbeiderblad
Stamceller	30.11.2001	Firda Tidend
(uten overskrift)	30.11.2001	Moss Avis
Kloning av mennesker	30.11.2001	Avis 1
Nei til kloning	30.11.2001	Tønsberg Blad
Opp fra mikroskopet	30.11.2001	Ingeniør-Nytt
Behandling ved kloning?	30.11.2001	Østlendingen
Vil ikke skape noe marked for eggceller	30.11.2001	Tønsberg Blad
Får ikke blande mann og mus	30.11.2001	Nationen
Det vanskelige valget	01.12.2001	Nordlands Framtid
Redder liv med klonede stamceller	02.12.2001	Dagbladet Søndag
Ufødd liv på spel	03.12.2001	Vårt Land
Det vanskelige valget	04.12.2001	Oppland Arbeiderblad
Kloning og nytteetikk	04.12.2001	Aftenposten Morgen
Forsiktig ja til kloning i Sverige	04.12.2001	NTB
(uten overskrift)	05.12.2001	Troms Folkeblad
Vil forska på spirande liv	05.12.2001	Vårt Land
Det vanskelige valget	05.12.2001	Finnmark Dagblad
Ja til kloning i Sverige	05.12.2001	Fædrelandsvennen
Bioteknologilov under press	05.12.2001	Teknisk Ukeblad
Jakten på stamcellene	05.12.2001	Bergens Tidende
Svensk ja til kloning	06.12.2001	Aftenposten Morgen
Kloning 1; Kloning 2;	06.12.2001	Dagens medisin
Stamceller mot hjertesvikt		
Derfor lages manetgriser;	08.12.2001	Bergens Tidende Lørdag
Hvis det går riktig galt		
Ja til terapeutisk kloning	08.12.2001	Fremskritt
Riktig og galt i hverdagen	10.12.2001	Adresseavisen
Celler til liv og død; Vil se på Buskerud-genene	13.12.2001	Drammens Tidende
Forskning i grenseland	15.12.2001	Dag og Tid
Honeymoon corporation Ltd.	15.12.2001	Stavanger Aftenblad
Skal vi redusere noen forster?	17.12.2001	Fredrikstad Blad
Befrukta egg og menneskeverv	17.12.2001	Vårt Land
Lekfolkene satte agendaen;	21.12.2001	Genialt
Lekfolkspaneletts sluttdokument;		
Har ACT klonet et menneske		
Det nye kroppsbildet	31.12.2001	Bergens Tidende
Lesbiske kan snart få barn sammen	22.01.2002	Aftenposten
Klonete medier	24.01.2002	Teknisk Ukeblad
Kloningen gikk skeis	24.01.2002	Teknisk Ukeblad
Tyskland tillater import av stamceller	29.01.2002	NTB
Sverige vil tillate kloning	29.01.2002	VG
Sverige vil tillate kloning	29.01.2002	Adresseavisen
Hva skal vi med kloning?	29.01.2002	Tønsberg Blad
Regjeringen vil forby terapeutisk kloning	30.01.2002	NTB
Stamceller i giktbehandling	30.01.2002	Nationen
Tyskland tillater import av stamceller	30.01.2002	Aftenposten Interaktiv
Britisk par får skape "livredder-baby"	04.02.2002	NTB
Regjeringen vil forby terapeutisk kloning	04.02.2002	Adresseavisen
Forbud mot terapeutisk kloning –	04.02.2002	Helsedepartementet
meir til forskning		

Regjeringen vil forby terapeutisk kloning	05.02.2002	Aftenposten Interaktiv
Kommentar. Stamceller og livets ukrenkelighet	05.02.2002	Aftenposten
Forbud mot terapeutisk kloning	06.02.2002	Nasjonen
Nei til terapeutisk kloning	09.02.2002	Aftenposten
Stamcelleforskning - uten stamceller	10.02.2002	Aftenposten
Kronikk. Kloning: Falskalarm, behov for reell debatt	11.02.2002	Aftenposten
Er noen celler i en skål verd mer enn mitt liv?	11.02.2002	Dagbladet
Dobbeltmoral av verste sort	12.02.2002	Dagbladet
Opphev forbudet	13.02.2002	Dagbladet
Regjeringen er et fundamentalistisk preste-styre; Dette er saken	13.02.2002	Dagbladet
Amerikansk lege vil klonne menneske	13.02.2002	Adresseavisen
Høybråten kloner det til	14.02.2002	Dagbladet
Terapeutisk kloning	14.02.2002	Teknisk Ukeblad
Strengest på stamceller	14.02.2002	Teknisk Ukeblad
Menneskets beste venn: grisen	16.02.2002	Bergens Tidende
Tynntarmen neste? Truleg, men tarm er immunologisk svært vanskelig og risikofyllt	16.02.2002	Bergens Tidende
Organtransplantasjon	16.02.2002	Bergens Tidende
Medisinske utopier	18.02.2002	Dagbladet.no
Forskere får grønt lys for kloning av mennesker	23.02.2002	NTB
Britisk par får skape "livredder-baby"	23.02.2002	Aftenbladet
Britisk par får skape "livredder-baby"	23.02.2002	Adresseavisen
Britisk ektepar får ja til designerbaby	24.02.2002	Aftenposten
Får tillatelse til å lage "reservedelsbaby"	25.02.2002	VG
Håper på stamceller	25.02.2002	Dagbladet
Bioteknologi må forankres i etikk	25.02.2002	Dagbladet.no
Treng du ein designerbaby?	26.02.2002	Vårt Land
Vil behandles med stamceller	26.02.2002	Dagbladet
Grønt lys for kloning av mennesker	27.02.2002	Adresseavisen
Bioteknologinemnda snur i spørsmål om kloning	27.02.2002	NTB
Forskere får grønt lys for kloning av mennesker	27.02.2002	Aftenbladet
Klart for kloning av mennesker	27.02.2002	Dagbladet.no
Fikk grønt lys for kloning av mennesker	28.02.2002	Dagbladet
Kronikk. Har befruktet egg sjel?	17.03.2002	Aftenposten
Ap-ja til kloning for å redde liv	19.03.2002	NTB
Høie avslår snarvei for alvorlig syke	22.03.2002	Aftenbladet
Viktige stamceller	22.03.2002	Fædrelandsvennen
Forskere forarget over regjeringens forslag om kloningsforbud	Nr 1	Tidsskrift Nor. Legeforening
Urealistiske forventninger til kloningsforsøk	Nr 6	Tidsskrift Nor. Legeforening

SMS-meldinger under TV2s debatt i programmet Tabloid

Tekstmeldingene rullet over skjermen under debattprogrammet Tabloid 26.11.01

- Kloning er å tukle med skaperverket, Robert Ytre
- Dette er rett og slett farlig, og umulig å holde under kontroll
- Kloning er en positiv ting hvis man tenker over det. Vi må bare blir vant til tanken.
- Noen grenser kan ikke krysses, vern om livet
- Kloning av mennesker er uetisk
- Teknologien må få gå sin gang
- Kloning av mennesker til bruk ved forskning er greit, men ikke utnytt situasjonen!

- Kloning av mennesker er bra kunnskap. Kan ikke stoppes.
- Hvorfor skal vi sitte å se på at folk er syke når vi er i stand til å gjøre noe med deg
- Den som snakker om at det er uetisk har sjelden egen erfaring i det å være kronisk syk!
- Det er helt forkastelig med kloning av mennesker.
- Mennesket bør vise respekt for guds skaperverk
- Dette må ikke skje. la hver enkelt få ha sin egen identitet
- Alle mennesker har rett til en best mulig medisinsk behandling, men det finnes en etisk grense!
- Menneskene roter seg inn i noe de ikke har kontroll over!!
- Vi er livredde ny teknologi, men etter noen år så er det helt naturlig.
- Vi må slutte å leke og tukle med naturen
- Kloning er nøkkelen til helbredelse av varige sykdommer.
- Dette er forskning, og har ikke noe med Gud og gjøre! Hjelp de syke.

Spørsmål fra seerne av Schrødingers Katt

Spørsmål fra Kjersti og Jan Nilsen

Hvilke etiske dilemma er knyttet til bruken av stamceller i genteknologi? Hva slags nye behandlingstilbud skaper den genteknologiske utviklingen med tanke på stamcelleforskning? Kan helsepolitikken påvirke den genteknologiske utviklingen? Hva er den egentlige forskjellen på terapeutisk kloning og reproduktiv kloning?

Spørsmål fra Anna

Med denne store utviklingen gjeldende gen- og bioteknologi, har jeg noen spørsmål: En ting som er ganske sikkert og som man ikke trenger å være ekspert for å forstå, er jo det faktum at vi mennesker alltid har vært og alltid vil være opptatt av makt og profitt. Og det synes for meg at disse forskerne totalt operer totalt under falskt flagg og bruker edle motiv som argument for å mele sin egen kake. Jeg tror personlig at dette vil komme mer og mer ut av vår kontroll, og disse "science fiction"-marerittene som alle ler av, tror jeg snart vil bli en realitet.

Ved slik genforskning vil en liten maktelite være i stand til å få full kontroll over oss etter hvert. Vi mennesker er jo også kjent for å tøyne grensene til det ytterste og å gi f... i konsekvensene. Jeg personlig tror det er viktig at vi "lekfolk" begynner å bruke hodet og få satt en stopper for disse sinnssvake eksperimentene. Hva tror du? Og kjenner du til om det finnes noen org. o.l som er motstandere av denne type teknologi?

Spørsmål fra Bent Tinnesen

Når man ser hvordan kloningen foregår, så undrer en seg over at den skaden som påføres "innpakningen" av det utvalgte arvestoffet ikke forventes å få konsekvenser. Jeg innbiller meg at alt biologisk materiale har flerfunksjons-egenskaper for å kunne fullføre sin misjon, - og jeg forestiller meg at et arr eller en uhelet skade kan forårsake en uønsket utvikling, fordi cellebindingen ikke kan befordre elektriske eller kjemiske signaler over skadestedet.

Spørsmål fra Nysgjerrig

Når tror du evt. kloning av menneske iverksettes?

Spørsmål fra Guri

Jeg har et skoleprosjekt om genetikk, og har valgt å skrive om "genetikk og dyrevern". Det jeg lurer på har ikke spesielt om kloning av mennesker å gjøre, men jeg spør allikevel: Hva blir vanligvis forsøksdyr i genlaboratorier brukt til? Er dette fangenskapet nødvendig? Hvordan har dyra det? Er det egentlig et mål å få alle mennesker friske?

Noen ganger lurer jeg på om alle professorene bare bruker dyra for å ha det gøy. Hvem trenger vel selvlysende akvariefisker? Hva mener du om denne utnyttelsen av dyr?? Trenger vi all informasjonen?

Spørsmål fra Cathrine Vogt

Hva er definisjonen på en stamcelle?

Deltakerne i lekfolkspanelet

Kjerstin Hartløv. 28 år fra Oslo, Journalist/student i statsvitenskap

Astrid Nordstrøm. 55 år fra Fauske, kontorfullmektig

Bent Dreyer. 42 år fra Tromsø, forsker

Bjørn Halse. 60 år fra Bæverfjord, rektor

Ellen Frisholm. 40 år fra Tønsberg, fagkonsulent

Eva Finsveen. 44 år fra Rykkinn, ergoterapeut

Geir Villmones. 38 år fra Mosjøen, systemkonsulent

Isabel Fure. 36 år fra Bodø, biopat

Maren Ranhoff. 18 år fra Oslo, skoleelev

Olav Knappskog. 70 år fra Straume, pensjonert rådman

Petter Bjørkum. 34 år fra Oslo, selvstendig næringsdrivende

Steinar Edh. 43 år fra Andebu, takstmann

Thomas Hoff. 56 år fra Kløfta, rørlegger/sveiser

Unn Turid Olsen. 30 år fra Spangereid, adjunkt

Øyvind Larsen. 55 år fra Kvinesdal, banksjef

Deltakerne i ekspertpanelet

Per Yngvar Haraldstad. Parkinsonpasient

Steinar Funderud. Stamcelleforsker, Radiumhospitalet

Nina Mår Tapper. Lagdommer og leder for Staten helsepersonellnemnd

Beate Indrebø Hovland. Teolog, Høgskolen for diakoni og sykepleie

Knut Erik Tranøy. Filosof, Universitet i Oslo

Gunnar Kvalheim. Forsker og lege, Radiumhospitalet

Boo Edgar. Adm. dir. i A+ Science Invest i Gjøteborg

Thorvald Sirnes. Samfunnsviter, Universitetet i Bergen

Olav Gunnar Ballo. Stortingrepresentant, medlem av Stortingets sosialkomite

Jonas Larsson. Medisinsk forsker, Universitetet i Lund

Kaja Graff Huster. Leder, Foreningen for ufrivillig barnløse

Lars Ø degård. Leder, Norges Handicapforbund

Torleiv Ole Rognum. Rettsmedisiner, tidligere leder av Bioteknologinemnda
Berge Solberg. Filosof, NTNU